

15000 dní

Česka v NATO

Před deseti lety – v dubnu 1993 – se ve Washingtonu slavnostně otevřelo Muzeum holocaustu. Americký prezident Bill Clinton se při této příležitosti sešel s prezidenty tří středoevropských zemí, Polska, Česka a Maďarska – Lechem Walesou, Václavem Havlem a Árpádem Gönczem. Analytik Ronald Asmus, který působil v Clintonově administrativě a později měl přístup k exkluzivním materiálům v amerických archivech, tento okamžik označuje za klíčový v rozhodování o rozšíření Atlantické aliance. Středoevropané tehdy přesvědčovali Clintona o potřebě přijetí tří zmíněných zemí do NATO a americký prezident tuto myšlenku přijal za svou.

Asmus později popsal, jak složité bylo ideu rozšiřování Aliance prosazovat ve Washingtonu. Odborníci z amerických ministerstev obrany a zahraničí poukazovali hlavně na tři velká rizika. Obávali se komplikací ve vztazích s Ruskem, rozměňování NATO a také vyjadřovali obavy, že Středoevropané ještě nejsou na vstup zralí. Argumentovali nebezpečím nacionalismu i antisemitismu v této části Evropy.

Tehdejší naléhání Václava Havla na Clintonovu administrativu je dokladem významného posunu v uvažování českých politiků o bezpečnostním zakotvení země od pádu železné opony v roce 1989. V prvním období po sametové revoluci představil tehdejší Československa prosazovali myšlenku, jež mají kořeny ve „snění“ někdejších disidentů – ideálem bylo vytvoření společné bezpečnostní struktury od San Franciska po Vladivostok. Cílem zahraniční politiky nového českého státu však už bylo pevné zakotvení ve strukturách západního světa. Klíčovou roli v bezpečnostních úvahách sehrávala „ruská otázka“. Vstup do NATO měl přinést definitivní opuštění zóny ruského vlivu. Členství v Alianci mělo zabránit i tomu, aby se Česká republika ocitla v oblasti „bezpečnostního vakua“ mezi Německem a Ruskem.

Kosovské probuzení

Úsilí Václava Havla a dalších českých politiků bylo korunováno úspěchem –

madridský summit NATO v roce 1997 přizval Polsko, Česko a Maďarsko ke vstupu a washingtonský summit v roce 1999 členství těchto zemí formálně stvrdil. Tehdejší komentáře zdůrazňovaly, že Česko získává nejen bezpečnostní záruky – vstup do NATO, jehož členové se hlásí ke společným civilizačním hodnotám, přináší pojistku demokratického vývoje i stabilitu důležitou pro příliv zahraničních investic do země.

Během několika týdnů po vstupu do Aliance však Česká republika prošla tvrdou zkouškou. Aliance zahájila bombardování Jugoslávie, které mělo zabránit etnické čistce v Kosovu. Česká veřejnost a vládní sociálnědemokraticí politici (ale i tehdejší šéf Poslanecké sněmovny Václav Klaus) s vojenským zásahem nesouhlasili. Praha lavírovala mezi svým odmítavým postojem k akci NATO a plněním společenství závazků. Ve Washingtonu i v bruselském sídle Aliance byli zděšeni liknavým přístu-

pem nového spojence (podobně, či ještě tvrdší výhrady směřovaly do Maďarska). Český velvyslanec v NATO Karel Kovanda se tehdy odhodlal k nezvyklému (pro diplomata) kroku a veřejně upozornil politiky v Praze na výhrady spojenců.

Ředitel pražského Ústavu mezinárodních vztahů Jiří Šedivý později napsal, že mnozí zastánci vstupu do Aliance „cudně zamlčeli, že NATO je také vojenská mašinerie, která bude dříve či později zasahovat mimo své území“. Bezpochyby se projevil nedostatek předchozí veřejné diskuse o tom, co vše členství v NATO pro Česko znamená.

Od „chaosu“ ke specializaci

Další odhalení českých slabín přinesl zvláště rok 2001. Generální tajemník NATO George Robertson dal v Praze jasně najevo, že Aliance nechápe, proč Praha neplní své vojenské závazky. Česko vyčkávalo

s plány na reformu armády, problémem bylo zavedení a používání systému obranného plánování, který by zajistil kompatibilitu s Aliancí. Vojenský rozpočet příliš zatížily jednotlivé investiční projekty – nákup letounů L-159 či modernizace tanků T-72. Teprve odvolání ministra obrany Vladimíra Vetchého a odhodlání jeho nástupce Jaroslava Tvrdíka prosadit rychlou profesionalizaci i celkovou reformu armády částečně napravily nepříznivý obraz Česka v NATO.

Kritika „armádního chaosu“ v Česku měla nepříjemné politické důsledky. Zvláště odpůrcům dalšího rozšiřování NATO v americkém Kongresu sloužil český (ale i maďarský) příklad k argumentaci, jež měla uzavřít dveře Aliance dalším kandidátským státům. A aby toho nebylo málo, čeští politici vzbuzovali nedůvěru svou nepředvídatelností. Americké noviny si všimly útoků premiéra Miloše Zemana proti tisku a jeho kontaktů s pochybnými podni-

kateli, ministr zahraničí Jan Kavan rozhořčil Washington kritikou amerického embarga vůči Kubě.

Pozice Česka v NATO se výrazně zlepšila v období po 11. září 2001. Američané (a posléze i NATO) přesunuli důraz od dosavadních vojenských kritérií členství v NATO k ochotě a schopnosti zemí spolupracovat v boji proti terorismu. Díky tomu také Aliance mohla přizvat ke vstupu dalších sedm zemí. Tvrdíkův projekt reformy se dále rozvíjel a Česko si získalo ocenění díky specializaci na specifické vojenské kapacity – chemické a radiační jednotky, výsadkářský prapor, vojenskou nemocnici.

Na pražském summitu NATO v listopadu loňského roku, který se konal poprvé za někdejší železnu oponou, se tak Česko mohlo pyšnit rolí vcelku „vzorové země“.

Jan Žižka,

autor je redaktorem týdeníku EURO

Kam NATO směřuje

Před patnácti sty dny se Česká republika stala členem NATO. Vzpět se čeští politici (s výjimkou prezidenta Havla) diskreditovali váhavým přístupem k zásahu NATO v bývalé Jugoslávii. Potvrdili tak nejen předsudky o české liknavosti, ale předznamenali i hlavní vývojovou tendenci Aliance. Od roku 1989 probíhá neúprosná selekce organizací éry studené války; ta se nezastavila ani před neúspěšnějšími z nich. Vstup bývalých nepřátel do NATO je jak důkazem vítězství, tak příčinou ohrožení, a chce-li NATO přežít svůj triumf, musí se změnit.

Historický úspěch NATO zaznamenalo coby nástroj obrany. Ale hrozba studené války za východním obzorem pomínila (i když možná ne navždy) a nutnost společných velkoprostorových operací poklesla. Nejpozději do 11. září 2001 málokdo počítal s překvapivými údery typu Pearl Harbour. Dnes jsou tato rizika noční můrou vojenských plánovačů. Typ nepřítel se změnil; s ním se mění i typ ohrožení. Je logické, že se musí změnit i typ obrany. V budoucnosti bude obrana totožná s prevencí. Pokud chce NATO zůstat funkčním obranným spolkem, musí dokázat intervenovat všude na světě, a bude-li třeba, mělo by zaútočit jako první. Spojené státy tuto změnu bezpečnostněpolitického paradigmatu důsledně uplatňují, západní Evropa ji vytvrle nechápe. A většina evropských

členů NATO má nemoderní jak zbraně, tak názory. I ty vojensky nejsilnější se liší pouze v tom, jak více či méně nedostatečně jsou jejich armády vyzbrojeny a s jakou mírou intenzity jejich obyvatelé odmítají použít násilí.

Na místo jednotné obrany západu proti komunismu nastoupily rozdílné zájmy národních států, což vede k poklesu šance věrohodné společné obrany. NATO rozšířením ztratilo část své vojenské věrohodnosti; získalo ale zátěž organizačních, finančních a koordinačních nákladů. Nové bezpečnostní výzvy odhalují slabiny nejednotného spolku, odkládajícího operativní a přejímajícího reprezentativní úlohy.

Zdá se, že USA ztratily o NATO zájem a soustřeďují se výlučně na utužení vlastní dominance. Není úplně jasné, v jaké míře je americký slogan „raději si pomůžeme sami“ odrazem neradostných zkušeností s evropským kverulantstvím, nebo zda je projevem přesvědčení o tom, že hegemon je nejsilnější sám o sobě. Asi to bude od každého trochu. Jisté je, že nový význam NATO bude přímo úměrný tomu, jakou hodnotu mu přičtou Spojené státy.

Aliance slábne, ale měla by být uchována, to je jisté. Její bezpečnostněpolitický význam spočívá zejména v tom, že k ní neexistuje alternativa, i když Evropská

unie na každé konferenci a s každou další deklarácí buduje další část papírové evropské obrany. „Společná“ je však evropské bezpečnostní politice pouze snaha snížit obranné rozpočty. A přece je třeba uchovat přezimující, ale akceschopné NATO; Evropa se totiž bez obranného spolku neobejde. Upřímně si však přiznejme, že budoucnost Aliance je dnes nejistá. Mezi slábnoucím NATO a neexistující evropskou obrannou schopností tak pro nás vzniká bezpečnostní mezera, a to je hlavní výzva pro českou politiku.

Naši bezpečnost může zajistit pouze kombinace ekonomické diplomacie, profesionalizace a přestrukturování armády, a také „nákup“ bezpečnosti u lépe vybavených spojenců. Osou takové inovační bezpečnostní politiky by měla být úzká spolupráce s jedinou opravdu akceschopnou mocností – Spojenými státy. Velkou část našich problémů by dokázala vyřešit jedna americká základna na našem území.

Z NATO bychom tedy měli převzít to, co je na něm bezpečnostněpoliticky nevhodnější; co nejužší spojení s USA. Spolupráce s USA je více než historická zkušenost – je to předpoklad budoucí bezpečnosti.

Petr Robejšek,

autor je ředitelem Institutu pro politiku a hospodářství v Hamburku

Foto: Lubomír Světnička, natoaktual.cz

natoaktual.cz

Přílohu „1500 dní Česka v NATO“ připravilo Informační centrum o NATO ve spolupráci s projektem www.natoaktual.cz.
Editor: Zbyněk Pavlačík. Zřizovatelem Informačního centra o NATO je Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, provozovatelem Sdružení Jagello 2000, Výstavní 8, 709 00 Ostrava 9.
Spolupráce na příloze: Člověk v tísni – společnost při ČT, o. p. s. v rámci projektu Infoservis: www.infoservis.net, mail@infoservis.net.

Jak NATO ovlivnilo českou armádu

Být členem NATO je nesporně významné, důležitější je ale být pro společenství v politické a vojenské rovině užitečný. Jak se proměnila česká armáda po vstupu do NATO a čím může Alianci přispět?

V době svého vstupu do Severoatlantické aliance se česká armáda nacházela v procesu permanentní transformace probíhající od roku 1989. Až do nedávné doby měla reforma armády především podobu zmenšování početních stavů, ale nikoli faktickou změnu úkolů a z nich vyplývajících změn struktury armády. Armáda se redukovala, snižovaly se počty těžké techniky a lidí, opouštěly se a znovu se obsazovaly některé posádky, připravovaly se modernizační programy a nákupy převážně těžké techniky a zase se rušily, zaváděly se nové formy organizace a opět se přecházelo ke starým nebo ještě novějším atd. Až do konce 90. let ale byla armáda budována – i když na menších počtech a s menšími náklady – spíše k válce na teritoriu střední Evropy než k čemukoli jinému. Je to do jisté míry nepochopitelné, neboť nejspíše od poloviny 90. let bylo zřejmé, jakou armádu bude budoucí člen NATO potřebovat. Jinými slovy, armáda byla reformována, avšak nikoli podstatně zreformována.

Členství v Severoatlantické alianci otevřelo nový horizont při transformaci české obranné moci. Významné je, že sama Aliance se začala počátkem 90. let proměňovat, hledat nové úkoly a podněcovat členské státy k transformaci vlastních armád. V roce prvního kola rozšíření NATO (1999)

je přijata Iniciativa obranných schopností (Defense Capability Initiative – DCI). V programu bylo definováno celkem 58 dílčích vojenských oblastí, ve kterých se musí členské státy NATO zlepšit. Hlavní cíl DCI spočívá v přizpůsobení armád členských států Severoatlantické aliance charakteru nového bezpečnostního prostředí a zejména v zlepšení interoperability v multinacionálním rámci. Z takto stanoveného záměru vyplývá pro členské státy NATO zejména zlepšení schopností v oblasti strategického transportu, zvýšení schopností prostředků strategického průzkumu, zvýšení vlastní bojové účinnosti, zlepšení schopností jednotek přežít na soubojovém bojišti, zlepšení schopností udržovat jednotky v nasazení a logisticky je podporovat a celkové zlepšení interoperability velitelských struktur, komunikačních systémů a jednotek. Iniciativa byla doplněna a konkretizována na summitu v Praze, zejména v oblastech boje s mezinárodním terorismem a ochrany před ZHN. Členské státy si na základě vlastního uvážení a konzultací se spojenci vybraly a vybírají oblasti svého prioritního zájmu.

Důraz v Alianci na zvýšení vojenských kapacit, zejména k provádění operací mimo teritorium země, napomohl vítězství programu zásadní reformy armády také v České republice. Dnes probíhající transformace české armády z hlediska konečné vize více odpovídá potřebám současného mezinárodního bezpečnostního prostředí. Reforma armády si

klade především za cíl odstranit jev 90. let, kdy armáda ad hoc tvořila kvalitní jednotky pro akce v zahraničí, avšak její jádro působící na teritoriu České republiky stále více ztrácelo bojovou schopnost. Transformace armády ukončí budování fakticky dvou armád. Jedné, dobře vycvičené, finančně preferované a na dobrovolném principu rekrutované části určené k plnění úkolů vyplývajících ze současného mezinárodního bezpečnostního prostředí, tedy zejména k provádění širokého spektra operací krizového managementu, a té druhé části, od které si málokdo něco užitečného sliboval. Po ukončení transformace armády by celá dobrovolně rekrutovaná česká armáda měla být schopna efektivního nasazení (v případě politického rozhodnutí) jak při obraně teritoria země nebo spojenců, tak i v operacích „out of area“. Pro potřeby Aliance bude Česká republika přirozeně nadále vyčleňovat pouze část své armády. Česká republika se chce v rámci NATO více zabývat problematikou ochrany proti zbráním hromadného ničení a pasivními sledovacími systémy, tedy obory, ve kterých snad stále ještě máme co nabídnout. V případě dosažení cílů reformy armády a částečné specializace české armády (přes určitá úskalí této cesty) platí, že pozdě je lépe než nikdy.

Zdeněk Kříž,

Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně

Česko se zapojuje také do plánů Evropské unie

Česká republika vstupovala do NATO jako do dominantní vojensko-politické struktury na evropském kontinentě. Kromě Aliance se v bezpečnostní a vojenské oblasti angažovala jenom Západoevropská unie (ZEU), svým politickým významem a praktickými možnostmi nesrovnatelně slabší organizace. O přímé konkurenci mezi oběma organizacemi nemohlo být řeči, naopak byly připraveny dohody o jejich spolupráci umožňující provádění menších evropských operací s podporou NATO. Současná situace evropských bezpečnostních struktur je ovšem v porovnání s rokem 1999 podstatně odlišná. Základním partnerem NATO se stala Evropská unie, která se v průběhu roku 1999 na zasedáních Evropské rady v Kolíně nad Rýnem a v Helsinkách zavázala k budování Evropské bezpečnosti a obranné politiky. Česká republika se tak jako člen Aliance a stát přizvaný ke vstupu do Unie musí vymezit vůči bezpečnostní roli obou organizací. Do té doby relativně jednoduché dělení rolí mezi vojenskou tvář NATO a civilní tvář EU již neplatí.

Náštestí se ambice obou organizací v bezpečnostní oblasti nemusejí křížit, ale naopak vhodně doplňovat. Hlavním cílem EU se stalo posílení evropských nástrojů ke zvládnutí krizí a prevenci konfliktů, což není v rozporu s klíčovými rolí NATO v oblasti kolektivní obrany. EU vytvořila během uplynulých tří let základní instituce pro svoje působení v bezpečnostní oblasti, jakož i plánování a provádění vojenských či policejních operací pod vlastní hlavičkou – Politický a bez-

pečnostní výbor, Vojenský výbor EU a Vojenský štáb EU. Konkrétním plánem EU se stalo naplnění Evropské základního cíle do konce roku 2003. Na jeho základě mají být vytvořeny síly rychlé reakce EU o síle 60 tisíc mužů s podpůrnými leteckými a námořními silami. Nepůjde ovšem o stálou „euroarmádu“, ale o katalog evropských sil a prostředků připravených k flexibilnímu nasazení v různých typech mezinárodních operací na zvládnutí krizí, prevenci konfliktů, evakuaci občanů nebo ochranu humanitární pomoci.

Česká republika podporuje posilování těchto schopností EU, ale zároveň má zájem na rozvoji spolupráce mezi EU a NATO. Po několika letech patové situace došlo v polovině prosince 2002 k zásadnímu průlomů i na tomto poli podpisem společné deklarace EU-NATO a po intenzivní práci v obou organizacích byla konečně 17. 3. 2003 podepsána rámcová dohoda. Ta shrnuje řadu dílčích smluv upravujících hlavní aspekty pravidelných konzultací a spolupráce obou organizací, sdílení utajovaných skutečností

a především mechanismus zapůjčení prostředků a kapacit NATO pro operace EU. Unie tak nemusí dříve duplikovat již existující mnohonárodní plánovací štáby, velitelské struktury, apod. Strategické partnerství obou organizací by se mělo nejprve projevit především na Balkáně. EU zde na počátku ledna 2003 převzala od OSN policejní operaci v Bosně a na konci března od NATO vojenskou operaci v Makedonii. Do obou operací EU přispívá několika policisty a vojáky i ČR. Od příštího roku již EU vyjádřila zájem o převzetí mnohem větší vojenské operace SFOR v Bosně. Významná aktivita EU a NATO na Balkáně by měla být zastřešena přijetím jejich společné strategie.

ČR má dlouhodobě zájem především na doplňování úsilí obou organizací ke zlepšení evropských obranných schopností, například na konkrétních plánech na modernizaci evropských vojenských schopností nebo vytváření sil rychlé reakce. Tyto aktivity by se měly navzájem posilovat spíše než si konkurovat a ČR jako členský stát EU bude moci ovlivnit i jejich konkrétní podobu. Rozvoj vojenské dimenze EU bude ovšem záviset i na výsledcích Konventu o budoucnosti EU, resp. odezvě na projekt posílené spolupráce v oblasti obrany připravovaný na minisummit Belgie, Francie, Lucemburska a Německa na konec dubna. ČR tak může být svědkem další výrazné proměny vojenské dimenze EU těsně před svým vstupem do ní.

Radek Khol,

autor působí v Ústavu mezinárodních vztahů

Foto: Lubomír Světnička, natoaktual.cz

Odpor Moskvy postupně ochaboval

Ruský politik Anatolij Čubajs (tehdy vicepremiér) seděl v místnosti své země na „summitu osmi“ v americkém Denveru. Byl červem roku 1997 a Rusové se poprvé účastnili každoročního summitu skupiny G7 od začátku do konce. (Vynechali jen ekonomickou část.) V červenci se měl uskutečnit historický summit Atlantické aliance v Madridu a rozhodnout o přijetí dalších zemí do NATO.

Čubajs zásoboval své posluchače ostrými slovy o tom, jaké nepříznivé důsledky bude plánované rozšíření NATO mít. Pro mnohé to byl šok – politik pokládaný za představitele demokratických sil v Rusku mluvil stejně jako tamní komunisté či nacionalisté. „V této otázce se názory na ruské politické scéně neliší,“ prohlásil Čubajs.

Mnozí Rusové skutečně považovali rozšiřování NATO za nepřátelský akt. Není divu – čtyřicet let se učili ve školách o tom, jaké nebezpečí Severoatlantický pakt představuje. Ruské obavy však měly i racionální jádro. K hranicím Ruska se přibližovala vojensko-politická aliance, o členství v níž Rusové nemohli vůbec uvažovat.

Karta v ruské politice

Přesto je pravděpodobné, že za Čubajsovým projevem bylo i něco jiného než pouhé obavy z toho, co rozšíření Aliance přinese. Tehdejší ministr zahraničí Jevgenij Primakov (později premiér) se podle svědectví pamětníků rozhodl použít kartu NATO k prosazování ruských zájmů. Rusové věděli, že nemají šanci rozšiřování NATO zabránit. Mohli se snažit o to, aby byl počet nových členů omezen a aby Moskva vyjednala maximum pro sebe.

Madridský summit rozhodl o přijetí Polska, Česka a Maďarska, stranou však prozatím zůstali další dva kandidáti – Rumunsko a Slovinsko. Rusové získali slib, že NATO s nimi bude projednávat bezpečnostní otázky v rámci stálého společného výboru. S jeho fungováním však nakonec nebyla spokojena ani jedna strana. Vzájemná nedůvěra nakonec vyústila ve spory kolem vojenské akce NATO v Jugoslávii v roce 1999, kterou Rusové odmítali.

Jan Žižka,

autor je redaktorem týdeníku EURO

V té době se zdálo, že proti dalšímu rozšíření Aliance budou Rusové protestovat s ještě mnohem větší vehemencí. Mnozí Američané i Západoevropané se obávali návratu ke konfrontaci v duchu studené války. Proto odmítali návrh, aby do NATO vstoupily také pobaltské země.

Nový Petr Veliký a 11. září

Změna ruského přístupu se začala projevovala po nástupu Vladimira Putina do prezidentské funkce a zvláště po 11. září 2001, kdy už prezident signalizoval, že by se Moskva mohla s rozšiřováním Aliance smířit. Očekával však vstřícnost z druhé strany. Maďarský diplomat a analytik István Gyármati výstižně charakterizoval ruského prezidenta takto: „Putin je trochu jako Petr Veliký. Otevírá se Západu, aby získal kapitál a technologie, ale zároveň recentralizuje Rusko, posiluje autoritářskou vládu a zároveň s tím provádí asertivnější zahraniční politiku v těch oblastech, kde je to možné.“

Putin oživoval Primakovův pragmatičtější přístup, což se mu dařilo o to lépe, že v Moskvě, Washingtonu i Bruselu začalo převažovat povědomí o společných zájmech Západu a Ruska. Zvláště Američané byli ochotni souhlasit s argumentací, že také Rusové v Čečensku bojují proti terorismu. V zájmu Ruska byla ekonomická spolupráce se Západem, která je ovšem klíčová rovněž pro Američany i Západoevropany a jejich úsilí o „energetickou bezpečnost“ – Rusko nabízí reálnou nebo potenciální alternativu dodávkám ropy z Blízkého východu. Spojené státy konečně uvítaly i aktivní politiku Ruska v sousedních zemích bývalého Sovětského svazu, neboť se obávaly tamní nestability.

A když Aliance loni na pražském summitu přizvala dalších sedm zemí včetně tří pobaltských ke vstupu, mohlo se Rusko cítit na půdě NATO tak trochu jako doma. Rada NATO – Rusko (19+1) už fungovala půl roku.

Od Prahy po Bagdád

Poslední summit NATO z pohledu půl roku poté

Pražský summit NATO loni v listopadu byl nepochybně nejdůležitější událostí, kterou česká metropole v novodobé historii hostila. Na této schůzce NATO prodělalo největší reformu od svého vzniku – včetně největšího rozšíření v historii (o sedm členů). Snad poprvé od pádu Berlínské zdi se také ukázalo, že reálné rozdíly mezi postkomunistickou a západní Evropou mohou mít menší význam než názorové rozdíly mezi jednotlivými státy Evropy jako celku. Bylo to vidět hlavně na přístupu k Iráku. Už na pražském summitu se totiž rýsovalo to, co později americký ministr obrany Donald Rumsfeld označil za starou (rozuměj západní, izolacionistickou) a novou (rozuměj postkomunistickou, proamerickou) Evropu. Na tomto bodě se láme i přístup české politiky. Ta se totiž snaží vyjít zadržet se všemi, takže své postoje mění podle situace a je málo čitelná.

Zaostáváme za Poláky

Když se psalo o souvislosti mezi summitem a Českem v době schůzek, primát dostávaly většinou následky srpnových povodní. Praha se zhostila této akce se ctí, ačkoli nefungovaly dvě linky metra a město bylo těžce poznamenáno velkou vodou. Z odstupu půl roku převládá i z české perspektivy hodnocení skrze válku proti Saddámu Husajnovi. Nejdůležitější závěry summitu vyzněly takto: oproti dosavadním pěti velitelským zůstanou jen dvě (Washington, Brusel), vznikne mezinárodní jednotka rychlé reakce a NATO podpoří útok na Irák, neodzbrojí-li Saddám podle rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Už v těchto závěrech však bylo jasné řečeno, že útok na Irák se nezúčastní Německo a nejspíše ani Francie. Nicméně den před summitem premiér Vladimír Špidla při setkání s prezidentem Georgem W. Bushem řekl: „Česká republika podpoří USA v útoku na Irák.“

Jak vypadá realita z nynější perspektivy? Válka proběhla v režii Američanů a Britů tak rychle, že NATO ji nestačilo ani pořádně reflektovat, natožpak naroubovat na závěry pražského summitu a jako Aliance do ní účinně zasáhnout. Koneckonců i zmíněná jednotka rychlé reakce má být schopná nasazení až od října 2006. Přímých bojů v Iráku se tedy zúčastnili z řad NATO jen Američané, Britové a Poláci (navíc ještě Australané). Česko vyslalo svou protichemickou jed-

notku s omezeným mandátem pouze pro Kuvajt (čímž zkomplikovalo pozici Slovákům, neboť společná jednotka se musela řídit podle pomalejšího a Slovákům nebyl velkorysejší mandát nic platný).

Ještě bizarněji působí česká názorová pozice vůči spojencům během války. Těsně před koncem svého mandátu podepsal prezident Václav Havel tzv. dopis osmi, zčásti západních a zčásti postkomunistických států Evropy. Těsně po americkém útoku – jako podmínku toho, že pár dnů předtím česká vláda souhlasila se zařazením Prahy na seznam třicetky signatářů loajality s USA – řekl ministr zahraničí Cyril Svoboda zcela logicky: „Jsme na straně koalice.“ Vladimír Špidla ovšem velmi rychle zapomněl na svá slova z listopadu a svému ministru vzápětí odporoval: „Česká republika není součástí koalice útočící na Irák.“ Co si z toho mají Američané, potažmo NATO vybrat? A nejde jen o rétoriku. Nový prezident Václav Klaus v Polsku připomněl, že v poměru k lidnatosti má Česko v Zálivu více vojáků než Polsko. Dejme tomu, ale zapomněl dodat, že zatímco Poláci vyslali své špičkové bojovníky do Iráku, Češi mají chemiky v Kuvajtu. Američané tyto nuance nvnímají, s Polskem nadále počítají a přizvali Varšavu na konferenci o rekonstrukci Iráku.

Naryšovaná cesta

Zmíněné kisky a rozpory nejsou na účet pražského summitu, ale národních politiků té či oné země. Teď, když válka v Iráku skončila nečekaně rychlým úspěchem spojenců, lze očekávat, že státy NATO, které Američanům házely klacky pod nohy, projdou určitou sebereflexí. Přinejmenším německý kancléř Schröder už veřejně politoval svých protiamerických výroků. Určila tedy pražská schůzka tvář světa na příštích deset či dvacet let, jak to v listopadu formuloval Václav Havel?

Na definitivní hodnocení je ještě brzy. Nicméně jisté je, že Praha poskytla dobrý odrazový můstek a narysovala možnosti. Více udělat zřejmě nešlo. I kdyby příští summit měl vyšší ambice, v tomto smyslu stín Prahy už nepřekročí.

Zbyněk Petráček,

autor je komentátorem týdeníku Respekt

Hoši na hrubou práci

Armády NATO se zapojují do poskytování humanitární pomoci

Foto: Iva Zimová

Loni v prosinci přišlo velení jednotek americké armády v Afghánistánu s radikálním návrhem na to, jak zlepšit organizaci humanitární pomoci. Plán počítal s rozmístěním deseti středisek pro civilní záležitosti rovnoměrně po celé zemi. Každé z center mělo mít po 40 vojáků převážně z řad záložníků. „Chtěli vytvořit strukturu, která by koordinovala činnost humanitárních organizací, tedy dělala to, co v Afghánistánu už tradičně přísluší OSN,“ říká Jiří Knitl, který v té době působil jako vedoucí afghánské mise společnosti Člověk v tísni. Odpovědí byl nesouhlas ze strany OSN a mezinárodní humanitární komunity a rozpaky místních úřadů. „Zděšení pak způsobily návrhy, že s námi americká armáda bude jezdit na průzkum do terénu a v případě potřeby nás chránit,“ vzpomíná Knitl. Nejhorší podle něj ale byl fakt, že armáda měla mít pod palcem peníze

z fondu americké Mezinárodní agentury pro obnovu a rozvoj, který hospodaří s desítkami milionů dolarů. Hrozilo, že peníze na humanitární projekty pak budou vojáci přidělovat jen těm, kdo se podřídí jejich pravidlům. „To už hraničilo s vydíráním,“ říká Knitl.

Armáda pak musela své plány zmírnit: první centrum, které vzniklo v jihoafghánském Gardezu, nic nekoordinuje, pouze podporuje vládní struktury dosazené z Kábulu. Jinak pracuje jako běžná mezinárodní humanitární organizace, zabývá se například opravami škol a poliklinik. Spolupráce s ostatními humanitáři připomíná válečný stav: humanitární komunita vyčítá americkým vojákům, že se pomocí zabývají jen proto, aby si u místních obyvatel vylepšovali své pošramocené image. Vojáky viní konkrétně z toho, že jezdí v neoznačených autech a zabývají se stejnou činností jako oni, nevzdělaní vesničané pak těžko rozliší příslušníky armády od civilistů. OSN nezve vojáky na koordinační schůzky a vítání nejsou ani na pravidelných

party, které v oblastních centrech pořádají humanitární komunity. Humanitáři v amerických uniformách „oplácejí“ tím, že nikomu nesdělují své úmysly, a tak se občas stává, že dva chtějí dělat stejný projekt, na který si svorně vymohli od dvou rozdílných donátorů peníze.

AFOR: NATO zachraňuje Albánii

Podobná situace jako v Afghánistánu by měla být i v Iráku, kde správu země převezme Úřad pro obnovu a humanitární pomoc v čele s vysloužilým generálem Jay Garnerem. Nyní vznikají struktury, které budou pomoc organizovat: centrum, ze kterého vyrážejí na krátké průzkumy do Iráku, mají v jordánském Ammánu OSN a civilní humanitární organizace, pomoc poskytovaná armádou má své centrum v Kuvajtu. „Budou tu existovat vedle sebe dvě struktury: jedna vojenská, organizovaná správnými úřady, druhá civilní po linii OSN,“ říká šéf humanitárních operací společnosti Člověk v tísni Šimon Pánek. Jaký

efekt tato dvojčejnost přinese, si zatím ale netroufá odhadnout.

Novodobá historie ukazuje, že spolupráce armády a humanitáři by nemusela být tak špatná jako v Afghánistánu. Když se začátkem bombardování Jugoslávie zaplavilo sousední Albánii 180 000 uprchlíků z Kosova, spustila Severoatlantická aliance operaci AFOR. Šlo o historicky první vojenskou akci zaměřenou na humanitární pomoc. V rámci operace s názvem Společný přístav rozmístilo NATO v Albánii 7000 vojáků. Armády (byli mezi nimi i nečlenové Aliance) si vzaly na starost stavbu táborů pro třetinu uprchlíků, začaly s opravou silnice z pobřeží k jugoslávské hranici a postavili například i letiště v pohraničním městě Kukusu.

Zapojení armád do humanitární pomoci nebylo novinkou: americké týmy pro civilní vojenskou spolupráci působily při invazích v Panamě, na Haiti a v Somálsku. Tyto týmy patří pod Velitelství psychologických operací, a jak už název napovídá, jejich hlavním posláním je ve skutečnosti zvyšovat image bojující armády. Některé země mají jednotky specializované na humanitární pomoc v podřízenosti policie, hasičů nebo pod samostatným ministerstvem. Jde o „specialitu“ většiny postsovětských zemí, kde fungují ministerstva pro mimořádné situace, které mají ve své sestavě dokonce i letecké jednotky. I když o efektivitě těchto zanedbaných a špatně financovaných složek lze pochybovat – ukázala to například válka v Čečensku, kdy se ruské Ministerstvo pro mimořádné situace nezmohlo na víc než na ojedinelé polní kuchyně a rozdávání stanů, jinak jen čekalo s napřaženou rukou na peníze od zahraničních sponzorů. Mise AFOR ale především ukázala, že jen armáda byla schopná reagovat na rychle se rozvíjející krizi. Nikdo jiný než vojáci totiž neměl k dispozici dostatek stanů, příkrývek, a také nákladních aut, stavebních strojů, čistěček na vodu a dopravních letadel. A bez jejich pomoci by události jara 1999 na Balkáně pravděpodobně přerostly v humanitární katastrofu nevidaných rozměrů.

Pomáhat ano, řídit ne

Vojenská doktrína České republiky řadí pomoc civilistům v oblasti konfliktů mezi „nebojové podpůrné operace“, tedy na poměrně podradné místo. „Myslím, že by měla mít větší význam,“ říká plukovník Jindřich Sitta, který jako vojenský lékař a později velitel polní nemocnice sjedil většinu českých armádních misí od Perského zálivu po Afghánistán. Pomoc při krizových situacích by podle Sitty měla pat-

řit mezi hlavní úkoly armády, stejně jako by vojsko mělo zavést v organizaci humanitárních operací jednotný systém. „U nás se to zatím se to řeší ad hoc, když někde ve světě k nějaké krizi dojde, přemýšlí se nad možnostmi – zatímco jinde jen pošlou specializované jednotky,“ říká Sitta.

Armáda tedy má v humanitárních operacích své místo a může také efektivně spolupracovat s civilními organizacemi. Je třeba jen vymezit pole působnosti, aby se zájmy navzájem nekryly. „Humanitární činností by se armáda měla zabývat bezprostředně po katastrofě nebo po vypuknutí konfliktu. Soběstačná vojenská jednotka nijak nezatiží místní obyvatele a může působit i v místech, kde existují bezpečnostní rizika. Ale po nějaké době, řekněme tak po měsíci, by se měla stáhnout a přenechat místo humanitárním organizacím,“ soudí plukovník Sitta. S podílem armády v systému humanitárních operací souhlasí i Šimon Pánek: „Udržování míru je dnes jednou z hlavních činností armád a logicky je jejich povinností i starat se o lidi, které chrání. Ale nikdy by to nemělo přerůst do stavu, kdy bude činnost nevládních humanitárních organizací řídit – to může jen OSN nebo civilní úřady postížené země.“

Tomáš Vlach,

autor je spolupracovníkem společnosti Člověk v tísni

Česká účast v misích NATO 1996–2003

JOINT ENDEVOUR (IFOR)

Do operace se čeští vojáci zapojili 12. února 1996. Mechanizovaný prapor (834 vojáků) na severozápadě Bosny dohlížel na bezpečnost a na odzbrojení zneprátených stran. Prapor disponoval i těžšími zbraněmi a byl připraven k bojovým operacím. Mandát IFOR skončil 20. prosince 1996.

JOINT GUARD (SFOR) a JOINT FORGE (SFOR II)

Mechanizovaný prapor se zapojil v roce 1997. Vojáci udržovali bezpečnost, kontrolovali dodržování mírových dohod a návrat uprchlíků. V Bosně se vystřídal asi 2000 českých vojáků. V září 2001 převzaly úkoly britské, kanadské a nizozemské jednotky. Vojáci praporu opustili Bosnu v prosinci 2001. Nyní zůstává v misi 15 českých vojáků na několika velitelstvích. Během mise zahynuli 4 čeští vojáci.

JOINT GUARDIAN (KFOR)

Do operace v Kosovu vláda vyslala průzkumnou rotu 12. července 1999. Vojáci pod britským velením na severozápadě země střežili kosovsko-srbskou hranici a dohlíželi na návrat uprchlíků. V roce 2001 posílili český kontingent Slováci. Společný prapor zabezpečuje provoz hraničního přechodu mezi kosovskou Příštinou a jihosrbským Nišem. Podílí se na odhalování pašeráků drog a zbraní. V misi KFOR zahynuli dva čeští vojáci.

ALLIED HARBOUR (AFOR)

Česká republika vyslala do Albánie vojenskou polní nemocnici. Ta začala ve městě Kavaje pracovat 3. května 1999. Kromě toho poskytl česká armáda nevyzbrojený letoun An-26. Lékaři do září 1999 ošetřili stovky uprchlíků a vojáků aliančních sil. V září 1999 NATO misi ukončilo.

ESSENTIAL HARVEST

Cílem operace bylo odzbrojit albánské povstalce. Mise se účastnilo 4500 vojáků ze 14 zemí NATO, včetně 120 českých vojáků, kteří se do operace zapojili v srpnu 2001. Průzkumná rota střežila velitelství britských výsadkářů. Kontingent se vrátil v říjnu 2001.

ISAF a ENDURING FREEDOM

Česká republika vyslala do protiteroristické operace letoun Tu-154 a protiteroristickou jednotku, která dosud působí spolu se Slovákou na území Kuvajtu. V misi ISAF v Afghánistánu působili do prosince 2002 zdravotníci české polní nemocnice. Od ledna letošního roku pracuje v Kábulu desetičlenný armádní chirurgický tým. Velení ISAF by mělo do června zcela převzít NATO.

Lubomír Světnička, natoaktual.cz

Česká armáda by měla především pomáhat

Rozhovor s bývalým velitelem 6. polní nemocnice, plukovníkem Jindřichem Sittou o armádě, Afghánistánu a humanitární pomoci

Jak velký podíl v činnosti 6. polní nemocnice tvořily čistě vojenské úkoly (zdravotnický servis jednotkám ISAF) a nakolik měla vaše činnost humanitární charakter?

Vojenská a humanitární činnost byly dva hlavní úkoly, které jsme dostali. Prioritou české strany byla především vojenská spolupráce s jednotkami ISAF. Realita byla přesně opačná. Vojska ISAF nevyvíjela žádnou bojovou činnost, působila tam pouze jako stabilizační síly. Provedli jsme zhruba tisíc zákroků u vojáků ISAF, většinou se jednalo o běžná poranění a nemoci. U místních obyvatel jsme provedli asi třináct tisíc zákroků.

Akční rádius našeho působení zahrnoval oblast do vzdálenosti 40 až 50 kilometrů od Kábulu, kde byla naše základna. V této oblasti jsme měli šest ambulantních míst, která jsme navštěvovali pravidelně jednou týdně, abychom zajistili návaznost zdravotní péče. Sedmým místem byla přímo naše základna v Kábulu, kde jsme postavili zděnou ambulanci pro místní obyvatele. Složitější odborné zákroky jsme prováděli přímo v nemocničním komplexu na naší základně.

Velení ISAF hodnotilo působení české nemocnice velice vysoko. Zvláště oceňovalo propagační a psychologický efekt, který mělo vaše působení na místní obyvatelstvo a jeho důvěru k mezinárodním jednotkám. Byla to od začátku součást vojenské strategie?

Nejeli jsem tam, abychom dělali něco na efekt, jeli jsme tam pomáhat. Je však pravda, že jedním z úkolů jednotek ISAF bylo vytvářet pozitivní obraz mezinárodních sil v Afghánistánu, jednotky Enduring Force především bojovaly proti Tálibům.

Foto: Filip Hrubý

V rámci ISAF na to byla vyčleněna speciální jednotka pro spolupráci s civilním obyvatelstvem CIMIC (Civil Military Cooperation), která se snažila pomáhat civilistům – například opravili škol, vyčistili nějaké studny. Naše činnost se CIMIC proto logicky velmi „hodila“. Úzce jsme s nimi také spolupracovali při výběru míst našeho působení.

Nikdo z vašich pacientů nezemřel. Jak by vaši práci na místě ovlivnila smrt některého z Afghánců?

Při poskytování takové pomoci nelze jít do nekritických rizik. Pokud bychom přijali vesničana, u něhož bychom si nebyli jisti, že přežije, riskovali bychom, že po jeho smrti nebudeme moci pomoci jeho sousedům. Pracně budovaná důvěra by vzala okamžitě za své.

Jak se vám komunikovalo s místním obyvatelstvem?

Proti našemu působení byla vyvíjena docela silná kampaň. Naše práce měla do jisté míry osvětový charakter, a proto jsme byli trnem v oku mnoha místním vládcům a duchovním. Na začátku naší mise nás dokonce v jedné vesnici přivítali kamením. Situace se však postupně uklidnila, často pomohly osobní rozhovory s místními vůdci.

V Češích zazněla kritika, že tak moderně vybavená nemocnice by neměla „jenom“ ošetřovat obyčejné Afghánce...

Ta kritika byla jednorázová a zazněla od představitelů 11. polní nemocnice, která nás v Afghánistánu vystřídala. Pro mě bylo jistou satisfakcí, že věci, které kritizovali, pak sami přijali za své.

Jak hodnotilo velení ISAF roli českých politiků a s tím související obstrukce, které doprovázely vyslání nemocnice, nebo na poslední chvíli odloženou návštěvu ministrů Kavana a Tvrđíka?

Ta reakce byla velmi diplomatická. Nikdo vám do očí neřekne, že se čeští politici chovali špatně. Nicméně poté, co premiér Špidla oznámil, že Češi Afghánistán opouštějí, velení ISAF se k této otázce třikrát opakovaně vyjádřilo, což v kontextu diplomatické komunikace o leččems svědčí.

V jednom rozhovoru jste uvedl, že „Čečům je spojení armády a humanity blízké“. Jak jste to myslel?

Vzhledem k tomu, jak je český člověk konstituován, je pro naši armádu vhodné, aby jednou z oblastí, na kterou se bude specializovat, bylo právě propojení klasické armádní činnosti a humanitární pomoci.

Filip Hrubý, autor pracuje ve společnosti Člověk v tísni při ČT.

Spolupráce s NATO musí být jako koncert

S prvním českým velvyslancem u NATO Karlem Kovandou o prvních letech Česka v Alianci

V Bruselu působíte jako historicky první český velvyslanec u NATO více než pět let. Byl jste u počátku působení České republiky jako spojence států NATO. Jakou největší profesní i životní zkušenost Vám toto období přineslo?

Z profesního hlediska nejdůležitější události byly tři: kosovská krize, teroristické nálety na USA a pražský summit. Kosovská krize mne utvrdila v nutnosti koncepce humanitární intervence, i když i tato kampaň měla některé neblahé vedlejší důsledky. Teroristické útoky vyvolaly nevidanou solidaritu, jakož i významné teoretické úvahy: dá se například i nadále ostře rozčleňovat bezpečnost vnitřní, o níž se starají policejní orgány, a bezpečnost vnější, již tvoří obrana státu? Pražský summit pak byl jedním velkým potvrzením alianční akceschopnosti a přizpůsobení se 21. století.

Z osobního hlediska mi moje práce v Alianci poskytla další léta „diplomatické aspirantury“. Neuvěřitelně mnoho jsem se tu naučil od svých profesionálních kolegů a něco z toho se ostatně snažím i předat mladším diplomatům českým.

Co Vám vybaví při vzpomínce na 12. březen 1999?

Věříte, že už ani nevím? Určitě jsme to oslavili... Ale významněji mi v paměti tkví datum 16. března: kdy se tu za účasti pana premiéra Zemana slavnostně vztyčovaly vlajky nových členů a kdy se konalo slavnostní zasedání Severoatlantické rady – na němž jsme poprvé seděli na svém řádném místě, dle abecedního pořádku angličtiny, totiž mezi Kanadou a Dánskem.

Co Vás na začátku působení v centrále NATO nejvíce překvapilo?

Neuvěřitelné množství pracovních orgánů, výborů, podvýborů, expertních skupin a komisí, často k neuvěřitelně specializovaným otázkám, např. vojensko-technickým; přitom každé z těchto fór má – samozřejmě (!) svoji zkratku. Trvalo mi nějaký čas, než jsem se vyznal i v těch nejdůležitějších: jimž je např. NAC, MC, PC, PCC, SPC, DPC či SCEPC, nemluvě o IS a IMS... (toto vše ovšem striktně uvádím jen pro fajnkmecky).

Před příchodem do Bruselu jste působil mimo jiné rovněž jako první český velvyslanec u OSN. V čem je práce v OSN a NATO stejná, v čem odlišná a v čem náročnější?

Podobnosti jsou zejména mezi Radou bezpečnosti OSN a Severoatlantickou radou NATO. Obě jsou

Foto: ČTK

vrcholnými orgány, v obou pracuje 15–20 velvyslanců, kteří spolu kolikrát tráví více denního času než se svými chotěmi. Navazují se tu i přátelství nad rámec kolegiality. Oba orgány směřují ve své práci ke konsenzu a většinou se jim daří ho najít. Ideový základ, který je všem velvyslancům společný, je ovšem v NATO daleko širší.

Práce v OSN jako takové, odhlédaje od její Rady bezpečnosti, je však podstatně různorodější než v NATO. Každý velvyslanec si tam může podle svého zájmu najít parketu, na níž se lze profilovat. V NATO je práce poněkud specializovanější.

V čem konkrétně?

V NATO je práce trochu více hierarchická. V OSN se velvyslanec může účastnit zasedání kteréhokoli výboru, který ho zajímá. V Alianci jen těch, jež jsou velvyslancům výslovně vyhrazeny. V OSN je samozřejmě obrovitý záběr problematiky, v NATO je problematika sice velmi široká a v posledních letech se i dále rozšiřuje, ale přece jen je zarámována politikou a vojenstvím, a to, byť ne výlučně, vesměs v zeměpisném pásmu Vancouver – Vladivostok.

Posledních dvanáct měsíců bylo pro Alianci velmi hektických. Nejprve byl v květnu loňského

roku historický římský summit NATO–Rusko, kde se Rusku dostalo zvláštního statutu, následoval pražský summit, kde bylo rozhodnuto o strategii pro budoucnost a pozvány další postkomunistické státy a nakonec počátkem letošního roku přišla krize kolem poskytnutí pomoci Turecku. Jak hodnotíte toto období se stávajícím časovým odstupem?

Posledních dvanáct měsíců událostmi sice bylo nabitě, ale sám nevím, zda více než jindy. Každé 12-ti měsíční období pravděpodobně zahrnuje něco neobvyklého či nečekaného – ať už summit či další operace či teroristické útoky či rozvíjení těch či oněch vztahů. Ohledně toho posledního – nezasloužené málo pozornosti se u nás dostalo narovnání vztahů mezi Aliancí a Evropskou unií, ke kterému v uvedeném časovém rozponu rovněž došlo. Je to vývoj naoko nepřilíš vzrušující, ale s dalekosáhlými důsledky pro obě organizace. A kdoví, čím jiným se budeme zabývat, než se tohle objeví v tisku.

Poučilo se nějak NATO z přijetí Česka, Maďarska a Polska při následných jednáních se zeměmi, které byly Aliancí pozvány na pražský summit?

Pozvání našich tří zemí bylo v jádru rozhodnutím politickým. Při další, současné vlně se ze zkušenosti s námi rozhodně vycházelo. Právě proto například rozhodl už Washingtonský summit v roce 1999, kdy se kodifikoval kandidátský statut několika dalších zemí, o vytvoření tzv. Akčního plánu členství pro každou kandidátskou zemi. Tyto plány už běží čtvrtým rokem; jsou jakousi mapou, která daným zemím pomáhá při rozpoznávání, co ještě potřebují, a při rozhodování, kudy kam, když se na své cestě do Aliance octnou na nějakém rozcestí.

V čem je dnes Česká republika coby člen NATO jiná než v době vstupu v roce 1999? Respektive: jaké jsou dnes silné stránky České republiky vůči NATO a kde naopak máme rezervy?

Dívám se na postavení naší země v Alianci z hlediska politického a z hlediska vojenského. Z politického hlediska jsme tu naprosto rovnocenní kterémukoli zastoupení podobně velkého státu. To, že nejsme ve skupině čtyř či pěti nejvýznamnějších, nikoho doufám nepřekvapí. Naše názory se tu berou velice vážně.

Z vojenského hlediska jsme však měli řadu potíží, zejména v plnění tzv. cílů výstavby sil. Ale i ve vojenské oblasti si získáváme nový respekt, který je odvozen od naší vojenské reformy. A naše postavení je

posléze dáno výkonem našich vojáků v zahraničních misích, zejména pak v operacích, jež NATO vede. Služba, kterou tu AČR odvádí, je bezvýjimečně hodnocena v superlativech.

V Evropě nebyla světová válka 58 let, na čemž má NATO jistě svůj podíl. Nemůže být snaha NATO o zajištění bezpečnosti trochu kontraproduktivní v tom smyslu, že Evropané si již na bezpečnost zvykli jako na cosi samozřejmého, a tudíž mohou mít pocit, že se o zajištění bezpečnosti nemusí příliš starat a zajímat?

Možná, že tomu tak je, ale za kontraproduktivní bych to nepovažoval. Jak jinak? Například zajišťovat bezpečnost jen do jisté míry? Aby zbytkové nebezpečí veřejnost neuchlácholilo? To asi ne, že.

Projevem této bezstarostnosti Evropanů je poměrně nízký, ne-li dokonce snižující se vklad, který řada zemí investuje do své obrany a bezpečnosti. Na druhé straně ale, potřeboval-li někdo připomínku, že starost a zájem o bezpečnost je věc každého, poskytli nám ji teroristé. Poslední člověk, který si mohl myslet, že je bezpečně schován za bukem, v závětrí světových násilnických proudů, byl majitel té tančiny na Bali, již teroristé vyhodili do vzduchu i s klienty.

Kde vidíte rizika či slabá místa pro funkčnost Aliance v budoucnosti?

Od konce studené války a od rozplynutí se jejího nekdějšího protivníka řeší Aliance otázku, kudy dále. V první iteraci se jejím novým posláním stala bezpečnost „širší Evropy“ – prakticky řečeno mírové operace na Balkáně. Dnes jde možná o bezpečnost ještě daleko širší oblasti, v korelaci s bojem proti terorismu. Aliance uvažuje o vlastní roli v Afghánistánu, možná dokonce i v poválečném Iráku. Někteří analytici uvažují o její možné roli na Středním východě. Právě promyšlená reakce na měnící se prostředí bude dle mého soudu jedním z kritických podmínek pokračujícího významu Aliance.

Dalším důležitým momentem bude utuzování a zároveň vyjasňování jejich vztahů s klíčovými hráči světové politiky. Patří mezi ně velké země – Rusko, ale taky Čína, Japonsko, ba i Spojené státy samy, jakož rozhodně i Evropská unie a OSN. Celé to zkrátka musí být koncert, a nikoli řevnivost.

Zbyněk Pavlačík,

autor je ředitelem Informačního centra o NATO

KALENDÁRIUM

- 3. března 1990 – československý ministr zahraničních věcí Jiří Dienstbier navštívil centrálu NATO, kde jednal s generálním tajemníkem NATO Manfredem Wörnerem
- 6. července 1991 – nejvyšší představitelé států a vlád členských zemí NATO zveřejnili Londýnskou deklaraci zabývající se transformací Aliance. Deklarace rozpracovávala otázky spolupráce se zeměmi střední a východní Evropy a navázání diplomatických styků mezi NATO a těmito státy
- 1. července 1991 – oficiální rozpuštění Varšavské smlouvy
- 1. ledna 1993 – Česká republika byla přijata za člena Severoatlantické rady pro spolupráci (NACC), jejímž členem bylo Československo od jejího založení na podzim 1991
- 10.–11. ledna 1994 – se konal bruselský summit NATO, na němž byl vyhlášen program Partnerství pro mír (PPF)
- 10. března 1994 – předseda vlády ČR Václav Klaus podepsal v Bruselu dokument o připojení ČR k projektu PPF
- 25. listopadu 1994 – NATO vyslovilo formální souhlas s prezentačním dokumentem ČR předloženým v květnu téhož roku, který zahrnoval rozsah,

- tempo a úroveň naší republiky v kooperačních aktivitách Aliance v souvislosti s participací na PPF
- 14. března 1996 – vláda ČR ustavila koordinační orgán (pracovní výbor) na úrovni náměstků ministrů, který se začal zabývat přípravami na integraci země do NATO
- 30. května 1997 – v portugalské Sintře se konalo závěrečné zasedání Severoatlantické rady pro spolupráci (NACC) a zakládající zasedání Rady euroatlantického partnerství (EAPC)
- 8. července 1997 – na summitu NATO v Madridu došlo k přizvání České republiky, Maďarska a Polska ke vstupu do Aliance po ukončení ratifikačního procesu na jaře 1999
- 18. července 1997 – v Bruselu byl otevřen samostatný Úřad ČR při NATO
- 23. září 1997 – ČR zahájila rozhovory o přistoupení k NATO
- 10. listopadu 1997 – ČR pátým kolem úspěšně ukončila rozhovory o vstupu do NATO
- 16. prosince 1997 – ministři zahraničních věcí států NATO podepsali protokoly o přistoupení ČR, Maďarska a Polska do Aliance
- 21. ledna 1998 – česká vláda jednomyslně rozhodla o přistoupení republiky k NATO

- 15. dubna 1998 – Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR schválila přistoupení ČR do NATO
- 30. dubna 1998 – Senát Parlamentu ČR schválil vstup ČR do NATO
- 21. května 1998 – americký prezident Bill Clinton oficiálně podepsal při ceremoniálu v Bílém domě dokumenty o rozšíření NATO
- 1. prosince – po rozhodnutí první komory nizozemského parlamentu skončil desetiměsíční ratifikační proces vstupu ČR, Maďarska a Polska do NATO
- 12. března 1999 – Česká republika se stala členem Severoatlantické aliance. Ministři zahraničí ČR, Maďarska a Polska v americkém Independence předali do rukou ministryně zahraničí USA ratifikační listiny o přistoupení k NATO
- 24. března 1999 – Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas s vysláním nevyzbrojeného dopravního letounu An-26 k plnění přepravních úkolů v rámci mise NATO pro dohled nad dodržováním úmluv o příměří v Kosovu
- 27. května–4. června 1999 – ve Výchově se uskutečnilo vojenské velitelskoštábní cvičení Cooperative Guard '99, kterého se účastnilo 2000 vojáků 26 členských států NATO a zemí participujících na

- programu Partnerství pro mír. Zaměřeno bylo na postupy pro plánování a vedení operace na podporu míru a zlepšení interoperability mezi partnerskými státy a Aliancí
- 15.–16. června 2000 – v České republice poprvé jednal Vědecký výbor NATO, který se schází čtyřikrát do roka, aby se zabýval projekty mírového výzkumu. Hlavním cílem jednání bylo navázat kontakty reprezentantů Aliance s českými vědci
- 15. prosince 2000 – ministři zahraničí členských zemí NATO v Bruselu rozhodli uspořádat příští summit Aliance v Praze. U zrodu myšlenky zorganizovat tuto vrcholnou schůzku v Praze stál prezident Václav Havel
- 13. června 2001 – generální tajemník NATO George Robertson v Buseton prohlásil, že na summitu v Praze na podzim 2002 NATO nabídne členství dalším zemím. Rozšíření NATO podpořil také americký prezident George Bush
- 12. září 2001 – Severoatlantická rada v reakci na teroristické útoky proti USA poprvé za dobu existence NATO uplatnila článek 5 Severoatlantické smlouvy, dle kterého útok na jednoho členu Aliance je útokem proti všem členům.

- Článek dále uvádí, že členové poskytnou napadenému potřebnou asistenci
- 21.–22. listopadu 2002 – se v Praze konal summit NATO, na kterém bylo přizváno ke vstupu do Aliance sedm zemí – Bulharsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko
- 10. února 2003 – Turecko v souvislosti s iráckou krizí využilo 4. článku Severoatlantické smlouvy, v němž se uvádí, že členské státy povedou společně konzultace, pokud bude dle názoru kteréhokoli z nich ohrožena jeho územní celistvost, politická nezávislost či bezpečnost
- 8.–11. dubna 2003 – se v Praze vůbec poprvé konala mezinárodní konference historiků na téma „NATO a Varšavská smlouva ve spojujících letech 1948–1968“
- 24.–28. května 2003 – se v Praze uskutečnilo výroční zasedání Parlamentního shromáždění členských států NATO a programu Partnerství pro mír

Petr Suchý,

autor působí na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií FFS Masarykovy univerzity v Brně

INFORMAČNÍ CENTRUM O NATO

www.natoaktual.cz

INFORMATION CENTRE ON NATO
CENTRE D'INFORMATION DE L'OTAN

Sháníte specializované informace o NATO, bezpečnostní politice nebo armádě?

Informační centrum o NATO je Vám k dispozici jako veřejné informační a studijní středisko se zaměřením na aktuální problematiku NATO, vojenské otázky ČR, bezpečnostní politiku a mezinárodní vztahy.

Nabízíme Vám:

- ◆ odborné a oborové knihy a publikace o NATO a členských zemích
- ◆ přístup na internet pro výzkumníky
- ◆ informace o ostatních zdrojích informací v Praze
- ◆ asistence při vyhledávání dat

Informační centrum o NATO
Rytířská 31, Praha 1
tel: 221 610 288
info@natoaktual.cz